

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2010 BIRŽELIO 26 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 122 (26)

Santarvė – iš laisvės ir meilės

Kai apaštalas Paulius savo II-oje apaštališkos misijos kelionėje pasiekė Atėnus, jis nustebo tarp daugybės aukurų, skirtų tikrai neregėtai gausiam senovės graikų dievų panteonui, aptikęs aukurą, ant kurio buvo užrašas: Nežinomam dievui. Žiūrint mūsų civilizacijos akimis, toks aukuras liudija nepaprastą, neįsivaizduojamai aukštą senovės graikų demokratijos lygį. Jis tarsi sako: žmogau, jeigu tu šioje aukurų gausybėje nesuradai sau tinkamo, ant kurio galėtum iš visos širdies sudėti savo auką, – eik prie šito ir melskis mums (o gal ir tau) dar nežinomam dievui. Norėčiau retoriškai paklausti: kuri šiandieninės Lietuvos partija, frakcija, judėjimas ar sekta pasakytų šitaip? Lietuvoje dabar gausu visokiausių aukurų piktiems, godiems ir todėl – netikriems dievams. Karštai meldžiamasi pinigui, aukojama ant neapykantos, šmeižto, melo, pavydo, prievartos, smurto, puikybės ir tuštybės altorių, atnašaujamos kraujo aukos sprogdinant, nušaukiant, pasmaugiant ar kaip kitaip sunaikinant kitą – į save panašų, gal net kažkuo pranašesnį. Visuomenė vis dar tebėra gerokai supriešinta ir pavargusi nuo socialinės ir politinės įtampos. Ypač tai išryškėja rinkimų, referendumų, kitokių akcijų metu, kai socialinio ir politinio egoizmo sukaustytos valdžios, valdymo ir teisėtvarkos jėgos neįstengia susitarti, susivienyti, priimti svarbių Lietuvos vidaus ir užsienio politikai sprendimų. Tokiais atvejais – o jų mūsų politinėje ir socialinėje tikrovėje apstu – klausinėji savęs: kurgi yra tas aukuras, ant kurio šviestų žodžiai: Nežinomam *santarvės* dievui? Kodėl, jeigu toks aukuras yra, nekyla virš jo balti sutarimo ir santarvės dūmai, kodėl prie jo nematyti besibūriuojančių mūsų politikų, partijų lyderių, garbingų valdžios ir verslo vyrų?

Deja, nėra tokio aukuro Lietuvoje, ir todėl humanistinis valstybės principas yra negyvas, jis neveikia nei viršūnėse, nei apačiose. Žmogus nustoja jautėtis piliečiu, apatija ir abejingumas neleidžia išsiskleisti jo kūrybiškumui, jo buvimo džiaugsmui, pagaliau – jo patriotizmui. Jis ima matyti tikrai priešus, jo horizontas susiaurėja, jis be klaidų parašo tik vieną šūkį: „turėti daugiau!“ Nesvarbu, kokiom priemonėm, kokiais būdais, tačiau „turėti“. Ne „būti“, o „turėti“. Jaučiu tai kaip rūdis, graužiančias ne tik žmogaus dieviškumą, bet ir jo žmogiškumą. Todėl ir Santarvės idėjoje matau daug gaivinančių, gyvybingų jėgų, suprantu ją, šią idėją, ne kaip idilišką, meiliai besišypsantią ramybę, o kaip nuolatinį prieštaravimų įveikimą susitarimo būdu, žinant, jog susitardamas tu nepažeminsi nei savęs, nei kito, o kaip atpildo sulauksi bent jau moralinio pasitenkinimo. Santarvė kyla iš laisvės ir meilės. Nesantarvės žmogus yra ne-meilės ir ne-laisvės žmogus. Jis yra nepasitikėjimo ir baimės žmogus, pykčio žmogus. Tik laisvas ir mylintis įstengia peržengti save, savo egoizmą – peržengti, kad prieitų prie kito, kad subendrintų savo buvimą su kitu tautoje ir valstybėje. Pykčio ir neapykantos žmogus egzistenciškai vienišesnis nei santarvės žmogus, nes neapkęsdamas jis nieko negauna, jis tik *atstumia*, ir todėl – *nepadidėja*, jis vis labiau tampa *vienspalviu* žmogumi. Literatūrinių vakarų, susitikimų metu tokie gerokai „suvienspalvėję“ žmonės piktindamiesi yra manęs klausę: santarvė – su kuo? Noriu pasakyti, kad santarvės idėjoje pagrindinis klausimas yra „santarvė – vardan ko?“, o ne „santarvė – su kuo?“ Liūdna, kad net mūsų partijų santykiai grindžiami principu „su kuo“, o ne „vardan ko“. Štai kodėl aš rėmiau ir remsiu santarvės idėją. Kol kas ji – silpnas, gležnas daigas, kurį reikia saugoti, auginti ir įtvirtinti tautos sąmonėje kaip jos laisvės, sąmoningumo, brandumo ir kūrybiškumo garantą. Per Santarvės fondą ši idėja įeina į mūsų dabartį ir – viliuosi – į ateitį. Todėl tikiu, kad ir virš aukuro „Nežinomam dievui“ (t. y. *Santarvės* dievui) pakils baltas tikėjimo, vilties ir meilės dūmas. Perfrazuojant filosofą, galima tarti, kad XXI-as amžius bus santarvės amžius – arba jo išvis nebus. Dirbkime ir gyvenkime taip, kad XXI-as amžius vis dėlto *būtų*.

Justinas Marcinkevičius

Kalba priimant Santarvės premiją 1994 12 26. Iš knygos „Pažadėtoji žemė“, 2009.

Andrew Mikšys, Lietuva 1998.

ŽEMĖ PLAKA KAIP ŠIRDIS

Žemė plaka kaip širdis, jos tonas
Pradalges jau guldo už vagos.
Dar birželis, dar tiktai Antanas,
Niekas dar nelaukia pabaigos.

Vakar dar apie gėles svajota,
Šiandien – lankos pilnos pradalgių.
Vasara, sutikus šventą Joną,
Tolsta, pasiremndama dalgiu.

Stasys Jonauskas

Kitame numeryje:

- Tarptautinė konferencija: demokratija ir katalikybė.
- Henrikui Radauskui – 100.
- O. Šulaitienė apie lietuvių patarlės.

Redaguoja **Renata Šerelytė** rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja **Jonas Kuprys**

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1-as psl. **Justinas Marcinkevičius**. Santarvė – iš laisvės ir meilės.
- 2-as psl. **Vilis Normanas**. Žlugdydama kultūrą, valdžia žlugdo Lietuvos ateitį.
- 3-as psl. **Vytautė Žilinskaitė**. Dvi humoreskos.
- 4-as psl. **Stanislovas Abromavičius**. Partizanų motinos.
- 6-as psl. **Pranas Visvydas**. Su mėnuliu virš galvų.
- 7-as psl. **Brigita Speičytė**. Barbora Radvilaitė – arčiau Lietuvos.
- 8-as psl. Dar vienas dr. **Dainiaus Vaičekonio** amplua.

Žlugdydama kultūrą, valdžia žlugdo Lietuvos ateitį

VILIS NORMANAS

Siurrealizmas: knygų verslas ties bankroto riba, o Vilniaus savivaldybė siūlė 2012 metus paskelbti knygų metais.

Vilniaus vicemeras G. Babravičius rimtu veidu aiškina, kad toks renginys būtų labai naudingas knygų leidėjams. Ir tai jis sako taip rimtai, kad reikia kelių sekundžių prabusti iš apėmusios komos, bandant suvokti, – kaip šalyje, kurios valdžia negailestingai žlugdo visą kultūrą, galimas toks pasityčiojimas?

Pasirodo, drąsusis, protingasis, išvalgusis politikas įsitikinęs, kad visos priemonės, kuriomis siekiama pareklamuoti prarastas iliuzijas ir naimumo perteklių, yra teisingos. Žodis „pasityčiojimas“ yra per švelnus esamai situacijai apibūdinti.

O vietoj knygų metų aš siūlyčiau Lietuvą keleriems metams (tiek, kiek gyvuos ši valdžia) paskelbti analfabetų šalimi. Gana juokinti pasaulį kultūros sostinėmis ir panašiomis nesąmonėmis. Kultūros čia tiek pat, kiek Afrikoje. Kad neatrodytų, jog neargumentuoju savo minčių, iš tarptautinių žodžių žodyno pateiksiu „kultūros“ apibrėžimą. „Kultūra – tai socialinė sistema, garantuojanti materialinių ir dvasinių vertybių kūrimą, panaudojimą ir perteikimą; kultūra apibūdina visuomenės raidos lygį; pagrindiniai kultūros rodikliai – moksleivių, studentų, kultūros, švietimo, mokslo įstaigų, leidžiamų laikraščių ir knygų skaičius bei jų lygis, kūrybinės iniciatyvos jėga, meninės kūrybos branda, filosofinių sistemų kūrimas ir kt.“

Ar mūsų šalyje „moksleivių, studentų, kultūros, švietimo, mokslo įstaigų, leidžiamų laikraščių ir knygų skaičius“ didėja? Ne. Jis fantastiškai mažėja. Tad apie kokią kultūrą čia kalbama? G. Babravičius galėtų atsakyti: bet vis tiek švėskime, kad ir kas nutiks, vis tiek vaidinkime karnavalą, kuris pralinksminėtų pasaulį. Ir leistų visai Europai toliau juoktis iš bananų respublikos.

Kodėl prisidengiama krize, norint pateisinti neadekvačius sprendimus? Tikriausiai taip yra todėl, kad niekam, išskyrus kultūros žmones, kultūra šioje šalyje nerūpi.

Net kokiam nors Antanui Šampanui aišku: kultūrai reikia ne švenčių, jai reikia realios paramos, kaip visame civilizuotame pasaulyje. Deja... Politikai rimtais veidais kiekviename kultūros žlugdymo procese mato gėrį. Jie apskritai nesusiimašo apie realias pasekmes, apie tai, kas iš tiesų vyksta, ir niekas nesugeba įrodyti, kad norint pa-

VU bibliotekos P. Smuglevičiaus salė.

siskelbti didvyriu, pirmiausia reikia atlikti žygdarbį. O ne galvoti, kad žygdarbis yra pasiskelbti didvyriu.

Bet ar galėjo būti kitaip?

Lengviau įsivaizduoti rojų žemėje, nei Lietuvos politikus, skaitančius knygas. Net knygynėlis, buvęs Seime, išnyko, kaip niekam netinkamas ir nereikalingas.

Krizė? Bet juk seimūnams pinigų netrūksta. Visos kanceliarinės lėšos būna išleistos iki paskutinio cento – automobilių remontui ir tualetiniam popieriui.

Trūksta tik vieno dalyko – proto.

Nes labai sunku paaiškinti, kaip seimūnams šauna į galvą žindyti kūdikį Seimo posėdžio metu, kaip jie sugalvoja, jog galima mėnesį tūnoti Tailando viešnamiuose ir nelankyti Seimo posėdžių, kaip kyla idėja trylika kartų balsuoti už kitą Seimo narį ir manyti, kad to niekas nesužinos, kaip apskritai ateina mintis veržtis į Seimą, jeigu esi visiškai bukagalvis(-ė)?

Todėl neturėtų kilti klausimas – kodėl žlugdoma kultūra, kodėl žlugdomi visi, kas sugeba parodyti, kad karalius nuogas. Visi, kurie nenusiteikę susitaikyti su pasityčiojimu iš visko, kas kitose šalyse yra šventa.

Trumpai tariant, visi, kas supranta, jog į valdžią prasibrovę asmenys net nenutuokia, ką daro.

Todėl su jais ginčytis – beprasmiška. Net tada, kai gali pateikti kitų šalių pavyzdžių.

Labiausiai dėl tokių valdžios veiksmų nukentės Lietuvos ateitis – vaikai.

Jie ne tik bus priversti mokytis iš pasenusių vadovėlių, ne tik bibliotekose neras naujų knygų – jie paprasčiausiai neras gerų knygų lietuvių kalba. Nes išgyvens tik tos leidyklos, kurios leidžia komercinį šlamštą, kurio galėtų visai nebūti.

Kam tada reikalinga lietuvių kalba? – labai rimtai klausiu. Kokia iš jos nauda? Kam mokėti kalbą, kuri pasmerkia tave ribotam jos vartojimui?

Nors tokią poziciją galima pavadinti perdėm pesimistiška, vis dėlto, atidžiai sekdamas visų leidyklų veiklą ir naujai leidžiamas knygas, galiu drąsiai – kaip tikras politikas – teigti: merdėjusi kultūra atsidūrė reanimacijoje. Ir tai matoma plika akimi.

O pakalbinus leidėjus viskas dar akivaizdžiau: jie atvirai rėžia, kad per visus mokesčių didinimus ir kitus nenormalius įstatymus nukentėjo kaip niekada stipriai. Atrodo, valdžia nesupranta, kad ir šiaip gana jautrią kultūrą apkrovus mokesčiais, nebus daugiau įnešama į valstybės biudžetą. Kaip tik priešingai – įnešama bus vis mažiau. (Knygynuose beveik pusė knygų parduodamos už centus, knygų leidimo apimtys tragiškai sumažėjo.)

Bet ar kuris nors valdžios atstovas skaito knygas apie ekonomiką? Pasak visada teisus A. Kubiliaus: vadovėlių, kaip įveikti krizę, nėra. Įdomu, kiek jau tų vadovėlių jis skaitė. Iš priimtų įstatymų aišku: nė vieno. Kitaip žinotų, kad didžiausias pelnas gaunamas tada, kai kaina yra geriausiai suderinama su rinkos poreikiais. Kitaip sakant, reikia labai gerai išmanyti ekonomiką, kad žinotum, kiek galima kelti mokesčius. Koks jų lygis yra galimas, o koks ne. (Rekomenduočiau premjerui kelias knygas, bet nemanau, kad verta.)

Žinoma, nepaisant to, ir toliau išlikite optimistai. Gyvenkite tik sau ir tik dėl savęs, dėl savo laimės. Nesigilinkite į visuomenines problemas, – taip man gyvenimo prasmę trumpai drūtai nusakė viena draugė, įsitikinusi, kad kritika yra iš principo negatyvus ir apverktinas dalykas.

Tuomet leiskime valdžiai ir toliau mumis naudotis ir iš mūsų tyčiotis. Kodėl? Nes mes to verti. Ateitis te nerūpi niekam. □

Vilniaus viešosios bibliotekos Užsienio katalogo saugykla XIX a. pab.

S. F. Fleury nuotr.

Vytautė Žilinskaitė

ŽMONIŲ ŠALIS

Londoną rinkosi pasiuntiniai iš įvairių pasaulio šalių. Iškilmingai papuoštoje salėje turėjo prasidėti pasitarimas N klausimu. Pasitarimo dalyvius pasveikino Anglijos karalienė ir pridūrė, kad daugelis anglų gyvai domisi pasitarimo tema.

Pranešimą padarė meksikietis Teodoras Lunda. Po jo labai savitai problemą pagvildeno šveicaras, jam pritarė Maroko kilmės prancūzas, jiedviem oponavo rusas, jį papildė lenkas, kuriam paprieštaravo Lietuvos žmogus. Jis pabrėžė, kad šveicarai, prancūzai, meksikiečiai, turkai išgyvena kitokį raidos etapą negu Lietuvos žmonės apskritai ir Lietuvos žmogus konkrečiai.

Užvirė ginčai. Nors lenkas, prancūzas ir meksikietis prieštaravo, Lietuvos žmogus laikėsi savo nuomonės.

Vis dėlto diskusija baigėsi taikiai. Apibendrinamas darbą pasitarimo vadovas pasakė:

– Esu įsitikinęs, kad turkas, šveicaras, rusas ir prancūzas iš vienos pusės ir Lietuvos žmogus iš kitos suras ne vieną sąlyčio tašką. Taip pat noriu paskatinti štai kuo: netyla skambučiai ir plaukia laišukai – mat nepaprastai susidomėta Lietuvos šalimi. Daugelis negali atsistebėti vienu dalyku: kai Turkiijoje gyvena turkai, Lenkijoje – lenkai, Rusijoje – rusai, Švedijoje – švedai, Rumunijoje – rumunai ir Rumunijos vengrai, tai Lietuvoje gyvena žmonės! Teiraujamasi, ar tie žmonės yra žmoniškesni ir dvikojiškesni už kitų valstybių žmones? O gal jie užsilikę iš paleolito, kada žmonės buvo grynai žmonės be jokių valstybių ir tautybių? O gal atvirksčiai – jie jau išokę į būsimąją erą, kai esą vėl nebus valstybių nei tautybių, tik pasaulis be sienų, užtat su Briuseliu ir su grynais žmonėmis?.. Kai kurie smalsuoliai netgi klausia, ar toje ypatingoje šalyje esama Lietuvos žolių, Lietuvos sliekų, Lietuvos debesų ir panašiai...

– O mes, – neištvėrė australas, – turime Australijos aborigenų!

– Mes, – nenusileido anglas, – turime Anglijos karalienę!

– Mes, – netylėjo kinietis, – Kinijos sieną!

Sukruto ir kiti:

– Egipto piramides!

– Indijos tigrus!

– Kolumbijos mafiją!

– Italijos makaronus!

– Švedijos kroną!

– Taip tai taip, – pasakė vadovas, – bet tik Lietuvoje esama Lietuvos žmonių ir niekas daugiau tuo pasigirti negali!

– Aš galiu! – atsistojo visu ūgiu vienas. – Aš esu pasaulio žmogus!.. – Ir išdidžiai pridūrė: – Patinka kam ar nepatinka, bet mūsų, pasaulio žmonių, daugėja ir daugės!

Visi bemat užsičiaupė.

Po seminaro buvo numatyta aplankyti Lochneso ežerą, kur neva tebenardanti priešistorinė Nesė. Tačiau daugeliui pageidaujant nuspręsta vykti į legendinę Lietuvą ir pasidairyti, ar tarp Lietuvos žmonių nėra išlikusių lietuvių.

Ekskursijai, savaime suprantama, vadovavo pasaulio žmogus.

TIK LAIKO KLAUSIMAS

2000-ieji metai

PRANEŠĖJAS: ...Ir vis dėlto turime prisipažinti: nors mokslas ir technika žengė ir tebežengia septynymyliais žingsniais, tačiau tikroji dinosauro žuvimo priežastis taip ir liko nenustatyta. Jau, regis, išsiaiškinus, dėl ko išnyko šie Kreidos periodo milžinai, pateikiama nauja, įtikinamesnė versija, o šią po kiek laiko išstumia kita, paremta naujausiais technologiniais tyrimais ir naujais radiniais, bet ir pastarąją nustelbia svaresnė, šią gi – susigražina buvusioji hipotezė, ir taip iki šių dienų...

Dabar, gerbiamieji, priminsiu jums svarbiausias prielaidas:

Dinosaurai žuvo dėl baisaus kataklizmo, kurį sukėlė pro pat Žemę praskriejusi kometa.

Žuvo stojus ledynmečiui, nes dėl šalčio neprasikalė jų kiaušiniai.

Nes būdami nerangūs ir neįstengdami susimedžioti pakankamai grobio, sudorojo vieni kitus.

Nes į vandenyną įkrito didelis liepsnojantis meteoritas, sukėlęs pražūtingą atšilimą.

Nes sporinius augalus išstūmė žiediniai, kuriais jie apsinuodijo.

Nes priviso aibės žiurkių, kurios suėdė jų kiaušinius.

Nes juos nušlavė aukštesnė svetima civilizacija kaip savo nepavykusį eksperimentą.

Ir taip toliau, ir taip be galo...

Taigi, brangūs ponai, nors sukaupia ir tebekaupiamą galybę medžiagos, nors pučiasi duomenų bankas, auga kalnai mokslinių darbų, jau nekalbant apie fantastinius kūrinius, – tikroji dinosauro išnykimo priežastis mums tebėra mįslė! Dargi apima nuojauta, kad juo uoliau tyrinėjame, juo tolstame nuo šios mįslės įminimo. Ir dėl to šie edrūs primityvūs rajūnai atrodo kaskart didingesni ir paslaptingesni, tarsi tyčiotūsi iš mūsų, *homo sapiens*, pastangų!

Tačiau neabejokime: beribis visagalis žmogaus protas su šiuo uždaviniu tikrai susidoros. Tai tik laiko klausimas...

200 000-tieji metai

PRANEŠĖJAS: ...Deja, net ir šiais stulbinančių pasiekimų moksle ir technikoje laikais turime prisipažinti, kad vis dar nepavyko tiksliai atsakyti į klausimą, dėl ko Žemėje žuvo dvikojai padarai, vadinami žmonėmis. Jau jau nustatius tikrąją jų žūties priežastį, ją paneigia svaresnė prielaida, o šią išstumia dar įtikinamesnė, paremta naujausiais radiniais ir moderniausiais tyrimų būdais, bet ir tą paneigia kita... Taip hipotezė veja hipotezė, ir nematyti joms galo...

Dabar jus supažindinsiu su svarbiausiomis:

Žmonės žuvo dėl baisaus kataklizmo, kurį sukėlė arti pralėkęs milžiniškas asteroidas.

Žuvo išsekus kuro ir geriamo vandens atsargoms, nes jų nepasidalydami išsižudė.

Nes prisigaminio tiek šiukšlių ir nuodingų atliekų, kad nesusidoroję nusi-
baigė.

Nes sutvėrė ozono skylę tol ją didino, kol ši visus nugalabijo.

Nes sukėlė šiltnamio efektą tol darbavosi ta linkme, kol privedė prie pasaulinio tvano.

Nes taip išplatino narkomaniją, alkoholizmą, prostituciją ir smurtą, kad tame liūne nugrimzdo visi.

Nes sukaupė tiek masinio naikinimo ginklų, kad šie susprogo vieni nuo kitų, nusinešdami visą gyvybę.

Nes tenkindami vienadienius poreikius tiek sutraukiojo ekologinę grandinę, kad nutraukė savo pačių egzistavimą.

Nes gavę iš aukščiau moralės dėsnį ir tuo puikuodamiesi, nepaisė jo kiek išgalėdami.

Nes juos sunaikino svetima aukštesnė civilizacija kaip savo nepavykusį eksperimentą.

Na ir dėl juoko paminėsiu dar vieną prielaidą: nes taip rūpinosi įminti dinosauro pragaištis mįslę, kad per vėlai apsižiūrėjo patys bebaigią pragaištį...

Tai štai, gerbiamieji, kiek rimtų prielaidų. Sukaupia duomenų bankai, radinių kalnai, tebetriūšia pulkai specialistų, o tikroji nenuginčijama žmonijos žūtis priežastis vis dar nenustatyta. Gali būti, kad suveikė išsyk kelios priežastys... gal. Prisipažinsiu: kartais net ima rodytis, kad juo atkakliau ir kruopščiau tyrinėjame, juo tolstame nuo mįslės įminimo. Ir dėl to šie pakvaišę savanaudžiai dvikojai atrodo kaskart paslaptingesni ir didingesni, tarsi šaipytūsi iš mūsų pastangų... Beje, ar žinote, kaip jie save vadino? Ogi *homo sapiens*! (Griausmingas juokas)

Ir vis dėlto neabejokime: mes, *homo habens*, planetos protas ir sąžinė, su šiuo uždaviniu tikrai susidorosime! Tai tik laiko klausimas...

2 000 000-niniai metai

PIRMASIS ASTRONAUTAS. Aure, Žemės planeta... mielas žydras kamuoliukas. Užsuksime?

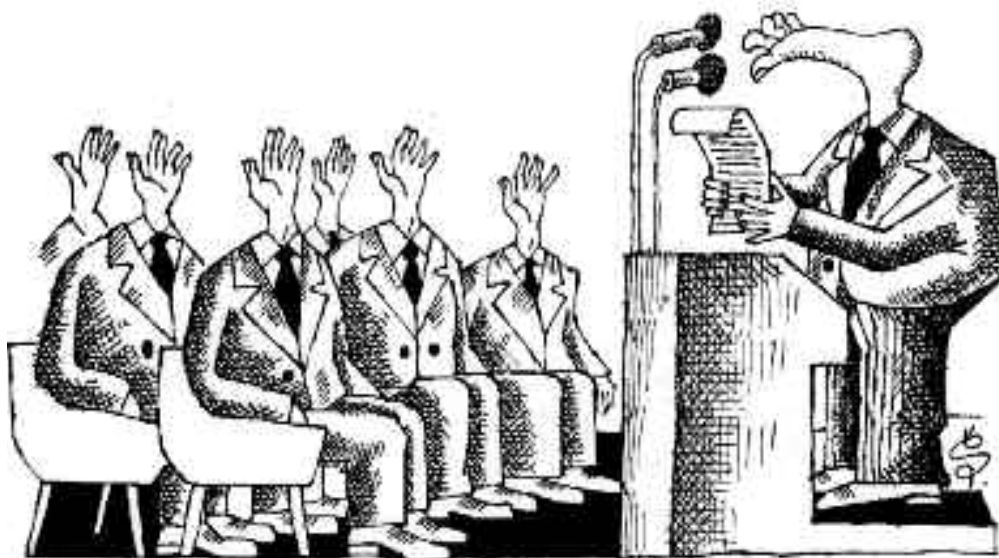
ANTRASIS ASTRONAUTAS. Et, maža įdomaus. Vandenynas vos vos išsivalęs... žmogbeždžionės tik tik atsistojo ant dviejų kojų ir ima vėzdus... Ir daug daug šitų... kaip jie?

PIRMASIS. Dinosauro.

ANTRASIS. Aha. Sakau, nieko įdomaus.

PIRMASIS. Gaila... Maniau, jau aptiksime *gomo tapiens*, planetos protą ir sąžinę... turėsime smagimo pasiklausyti, kaip sprendžia mįslę... žinai, kokią...

ANTRASIS. Bus dar ir spręs, niekur nedings. Tai tik laiko klausimas. □

Zenono Šteinio karikatūra

Partizanų motinos

STANISLOVAS ABROMAVIČIUS

(Pradžia 2010 m. birželio 19 d. „Kultūroje“)

ELEONORA BALTUŠNIKIENĖ

XX a. pradžioje ūkininkų Eleonoros Vanagai-tės-Baltušnikienės, gimusios 1877 metais, ir Petro Baltušniko, gimusio 1880 metais, šeima gyveno Vėžiškių kaime, Raguvos valsčiuje, Panevėžio apskrityje. Augino dešimt vaikų, užaugo aštuoni: sūnūs Povilas, Jonas, Liudvikas, Kazimieras bei dukterys Salomėja, Marijona, Rožė ir Elena. Šeima gyveno ramiai, tvarkingai, buvo žmonių gerbiama. Vaikai nei rūkė, nei vaišinosi, daugiau buvo pratinami prie darbų. Tėvas žuvo dar 1944 metais per nelaimingą atsitikimą, tad Eleonorai teko iškęsti tragišką pokario lemtį, apraudoti žuvusius sūnus Kazimierą, Joną ir Liudviką.

Ūkį pagal tėvų sprendimą turėjo paveldėti jauniausias sūnus Liudvikas. Kazys, Jonas ir Liudvikas mokėsi Raguvoje, vėliau tarnavo Lietuvos kariuomenėje, baigė karo policijos mokyklą ir gavo puskarininkių laipsnius, saugojo valstybinės

Eleonora Baltušnikienė prie žuvusio sūnaus Jono.

Nuotraukos iš Algimanto Baltušniko asmeninio archyvo

reikšmės pastatus, Prezidento rūmus. Aukšti, gražiai nuauge, jie ypatingomis progomis buvo skiriami garbės sargybiniais. Jonas po tarnybos kariuomenėje keletą metų buvo Raguvos policijos nuovados viršininkas. Kazys tarnavo pasienio apsaugos būryje Klaipėdos krašte, Šakūnėlių rajone.

Rusams okupavus Lietuvą, 1944 metų vasarą broliai Baltušnikai pradėjo slapstyti. Rudenį Kazys, Jonas ir Liudvikas Baltušnikai įstojo į partizanų gretas ginti Tėvynės. Jų apsisprendimą lėmė ir išugdytas patriotizmas, ir okupantų skelbiama prievartinė mobilizacija į sovietų armiją. Pradžioje broliai buvo kartu Vienuolio būryje, kuriam vadovavo Jonas Baltušnikas, vėliau sukūrė partizanų būrius. Neradę vyrų, sribai pradėjo persekioti jų motiną ir seserį Elena. Jos taip pat turėjo palikti namus. Dienomis būdavo su partizanais, o naktį eidavo pas labai gerus Šapio, Prasčiūnų kaimų žmones Akauskus, Kizius, Dailidėnus, kurie patys rizikuodavo netekti laisvės, tačiau nelaimėje padėjo. Žuvus sūnums, motina su dukrele Salomėja nusigavo į Kazimeravos kaimą ir ten ją mažoje gryčiukėje su plūktine asla priglaudė daugia vaikė Stanevičių šeima. Pas šiuos gerus žmones jos gyveno iki 1953 metų. Mirus Stalinui, legalizavosi ir iki mirties gyveno į Sibirą ištremtos dukros Marijonos namuose, nes savų namų jau nebeturėjo: sribai buvo nugriovę pastatus, medieną sudeginę.

Kazys Baltušnikas – Jupiteris gimė 1911 metais. 1939 metais vedė Elžbietą Masytę iš Užunevižių kaimo. Pirmas sūnus Alvydas mirė mažas, augo dvi dukros – Marija-Vida ir Veronika-Živilė.

Tėvelis labai mylėjo savo šeimą, bet karas viską sugriovė. Kaziui tapus partizanu, sribai persekiojo jo šeimą. Elžbieta Baltušnikienė su dukra Živilė pasitraukė iš gimtų Raguvos apylinkių. Jos slapstėsi Kaune ir taip išvengė ištremimo. Gyveno sveltomis pavardėmis, kaip tremtinės savo Tėvynėje. Vidą užaugino teta Salomėja Žekonienė.

Kazys Baltušnikas buvo rimtas, ramaus būdo. Sakoma, partizanų susirinkimuose paprastai tylėdavo, bet kai tardavo paskutinį žodį, jis būdavo svariausias. Buvo Vyčio apygardos būrio vado pavaduotojas. Žuvo 1946 metų vasario 18 dieną. Jo kūną užkasė Melinsko krūmuose. Manoma, kad jo kūnas slapta buvo perlaidotas Velykių kapinaitėse. Dabar jo pavardė įrašyta bendrame 126 partizanų kapo paminkle Raguvoje.

Jonas Baltušnikas-Vienulis gimė 1915 metais. Nuo mažens buvo labai pamaldus, malonus, kalbėdavo mandagiai, ramiai. Žmonės vertino Vienuolio būrį. Jei kituose būriuose atsirasdavo keblumų, patarimo kreipdavosi į Vienuolį, kuris mokėjo viską ramiai apsvarstyti, numatyti. Vienuolio mėgstamas posakis buvo: „Nuo likimo nepabėgsi“. 1949 metų pavasarį jis paskirtas Juozo Krištaponio rinktinės vadu. Žuvo 1949 metų liepos 31 dieną kautynėse su MGB vidaus kariuomenės 25-ojo šaulių pulko kareiviais kartu su savo pavaduotoju ir apygardos štabo viršininku Kostu Tvaska-Rugeliu bei partizanu Jonu Tumšiu-Kytru. Po žūties Jono kūnas slapta perlaidotas Šapio kapinėse. Motinai likimas lėmė atsiveikinti su žuvusiuoju sūnumi ir nusifotografuoti. Tarp Raguvos apylinkėse kovojusių ir žuvusių partizanų taip pat buvo du broliai Mickūnai, keturi broliai Maseliai. Giminių lėšomis 1991 metais pastatytas paminklas su įrašytais partizanų pavardėmis. Paminklas yra šioje vietoje buvusiam bunkeryje.

Liudvikas Baltušnikas-Meška, Leika gimė 1917 metais. Labai aukšto

ūgio, ilgais, banguotais plaukais, buvo linksmo būdo, mėgo pajuokauti. Bet svajonės apie gyvenimą, ateitį žlugo prasidėjus okupacijai. Jo jaunystė paaukota ant Tėvynės laisvės aukuro. Buvo Antano Vaičekonio-Šermukšnio būrio partizanas. Žuvo 1949 metų liepos 26 dieną. Palaidotas Tumagalio kapinėse, Budrionių kaime.

Elena Baltušnikaitė buvo Vyčio apygardos ryšininkė.

Povilas Baltušnikas gimė 1897 metais, mokėsi carinėje rusiškoje mokykloje. 1922–1928 metais buvo Raguvos viršaitis. 1933 metais vedė Mariją Kuncaitę, iš dvarininko Bernatonio nusipirko 20 ha žemės ir persikėlė gyventi į Surviliškio vienkiemį. Jų šeimoje augo Eleonora, Nijolė ir Algimantas. 1948 metais Povilas Baltušnikas ir sūnus Algimantas, gimęs 1934 metais, buvo ištremti į Buriatiją, Zajgrajevsko miško ūkį. Atšiauri gamta, sunki buitis juos užgrūdino: darbštūs lietuviai ten išliko, grįžo į Lietuvą 1956 m. Povilo dukras Eleonorą ir Nijolę nuo ištremimo išgelbėjo Vaclovas Kizys. Jos ir teta Elena Baltušnikaitė slapstėsi, tačiau neliko tautos kovos nušalyje: nešė partizanams maistą, vaistus. Kai tėvų namai liko tušti, sribai eidavo čia plėšikauti, ką radę pasisavindavo. Išvežė senelio Petro baldus ir sunaikino sodybą. 1952

Eleonora Baltušnikienė

metais gavusios Maskvos leidimą, abi dukros išvažiavo pas tėvus, tremtyje dirbusius miškų pramonės ūkyje.

Buvo ištremta ir Marijona su šeima, jos vyras Antanas Kuncė, vaikai Vladas, Algis ir Gediminas.

Trys broliai žuvo gindami Raguvos apylinkes, pratęsdami Lietuvos laisvės kovų grandinę. Bet kas gali apsaugoti skausmą jų motinos, apraudojusios tris sūnus? Motina Eleonora Baltušnikienė mirė 1959 metais. Palaidota Raguvos kapinėse.

Žuvusiųjų atminimą saugo Kazio Baltušniko dukra Živilė. Kai žuvo tėvelis, ji su motina paliko tėviškę, slapstėsi. Vėliau baigė Kauno politechnikos institutą. Laisvalaikiu tapo, rašo eilėraščius ir spausdina juos Baltės pseudonimu. Yra išleidusi poezijos knygelių, aprašė savo giminės istoriją.

Povilo sūnus tremtinys Algimantas 8 metus su tėveliu ir seserimis gyveno Buriatijoje, ten pradėjo sportuoti. Grįžęs į Lietuvą, baigė Kūno kultūros institutą, triskart (1957, 1960 ir 1961 metais) tapo SSRS disko metimo čempionu, bet buvusio tremtinio neišleisdavo į tarptautines varžybas. Ir jis neabejingas šeimos istorijai, dar sovietiniais laikais tvarkė žuvusių dėdžių kapus. Turi sukaupęs daug nuotraukų, tarp jų – ir dėdžių partizanų.

Deja, nė vienas šios garbingos giminės kovotojas valstybinių apdovanojimų neturi.

Nukelta į 5 psl.

Liudvikas Baltušnikas-Leika, Eleonora Baltušnikienė, Elena Baltušnikaitė, Jonas Baltušnikas-Vienulis. 1948 metų vasara.

Atkelta iš 4 psl.

MARCELĖ DZIMIDAVIČIENĖ

Kai 1922 metais dvidešimtmetis Jačiūnų kaimo (Žaslių valsčiaus, Trakų apskrities) jaunikaitis Balys Dzimidavičius su piršliu pravėrė greitimo Klūsų kaimo ūkininkų Simono ir Uršulės Grendų trobos duris, jų laukė ne tik tėvai, bet ir keturios suaugusios dukterys. Sako, Simonas priverstinai siūlė vesti vyresniąją Marijoną, žadėjo duoti gabalą žemės iš septynių hektarų turimos, gerą kraitį, tačiau tas jau buvo nusižiūrėjęs jaunesniąją Marcelę. „Imk, jei nori, – tepasakė atkakliam jauniui Simonas Grenda. – Bet Marcelėi dar kraičio nesuruošėm, žeme nesidalinsime...”

Jaunikis tik pabučiavo motinai Uršulei ranką ir pasakė, kad turtai užgyvenami, daug svarbiau, koks žmogus bus tavo vaikų motina. Taip ir parsivedė į tėvų namus Jačiūnų kaime dvidešimtmetę merginą. Jonas ir Cecilija Dzimidavičiai tada augino keturis vaikus, pats šeimininkas buvo jau be sveikatos. Iš pradžių jaunoji šeima dirbo tėvelių ūkyje, tačiau abu buvo pramuštomis galvomis į mokslus. Paliko Balys ūkį broliui, o pats su Marcelė mokėsi, lankė kursus, kabinosi už gyvenimo. Vyras dirbo „Lietūkyje“ parduotuvės vedėju, Jačiūnuose jiems gimė trys vaikai (Antanas, Pranas ir Danutė Domicelė), ketvirtas, Vytas, – jau Gegužinėje, kur tėvelis su mama dirbo *Monopolyje*. Vaikams prižiūrėti samdė auklę. Gegužinėje Balys giedojo bažnyčios chore, buvo šaulys, visų valsčiaus renginių dalyvis bei organizatorius. Bendravo su kunigu Nikodemu Švogžliu-Milžinu (1899–1985), kuris buvo ne tik Gegužinės parapijos klebonas, bet ir rašytojas, kraštotyrininkas, visame krašte žinomas žmogus. Marcelė Dzimidavičienė buvo pamėgusi knygas, daug skaitė, vartė laikraščius, tuo sukeldama didelį kaimiečių nustebimą. Ne tik skaitė, bet ir diskutavo įvairiomis temomis. Visa tai ji išmoko savarankiškai, vyro padedama.

Šeima keliavo po apskritį: dirbo ne tik Gegužinėje, bet ir Vievyje, vėliau – net Obeliuose prie Rokiškio. Gal ir būtų praleidę gyvenimą svetur, bet prasidėjo neramumai, karas. 1942 metais šeima grįžo į Klūsus pas dėdę Stasį Grendą, nes vokiečiai vyresnius vaikus įtraukė į sąrašus darbams reiche. Antanui tada buvo tik devyniolika, o Pranui – dar mažiau. Mama, pasitarusi su vyru, susodino vaikus ant dviračių ir išsiuntė iš Obelių namo. Greitai ir jiedu su vyru patraukė į gimtąsias vietas. Balys dirbo Palomenės urėdijoje apskaitininku, paskui buhalteriu, glaudėsi miškininkų name Pasode. Tik mama nuo išgyvenimų dėl vaikų, nuolatinio streso pasiligojo. Negalėjo vaikščioti, nebent ramentais pasiramstydamas.

Vaikai buvo labai nagingi. Tėveliai kiekvieną jų pagal išgales stengėsi pramokyti. Antanas, kuris turėjo pomėgį menui, technikai, gražiai drožinėjo, baigė Kauno meno mokyklą, norėjo tapti keramiku, o Pranas mokėsi Rokiškio prekybos mokykloje, tapo prekybininku, dirbo Obeliuose pardavėju. Deja, šeimos planus, svajones sujaukė antroji sovietinė okupacija.

Danutė Dzimidavičiūtė prisimena, kad Antanas, ruošdamasis išeiti į mišką, buvo rekonstravęs sugadintą rusišką automatą, mokėsi šaudyti. Buvo jauni vyrai, Lietuvos kariuomenėje netarnavę, tad visko teko išmokti patiems.

Užgriuvusios nelaimės motiną, ir taip besveikatę, visai priklausė prie lovos. Vos atėjus rusams, 1944 metų liepos mėnesį visi trys vyrai (tėvas ir sūnūs) gavo šaukimus į sovietinę kariuomenę. Per giminaitį, o vėliau žinomą Didžiosios Kovos rinktinės kūrėją Stasį Misiūną-Senį, tėvui pavyko gauti dokumentus, kuriuose Balys buvo septyniais metais pasendintas, tad į kariuomenę jau netiko. Deja, jų sūnums teko garbingas, bet negailestingas likimas. Jie tapo partizanais. Lietuvos Ypatingajame archyve išlikę dokumentai byloja apie tokius jų likimus:

Dzimidavičius Antanas-Riteris, gi-

męs 1923.08.29. Nuo 1944 metų – DKR Jurgino būrio partizanas, 1945 metais – DKA štabo ryšininkas (Žalio Velnio su batalionų vadais) ir organizacinio būrio, vėliau A rinktinės bataliono vadas. 1947.08.10 Lomenių miške, prie Neprekštos kaimo, sunkiai sužeistas pasaloje, o tardant nukankintas. Palaikai niekinti Kaišiadoryse. Manoma, kad kūnas užkastas Kaišiadorių pakraštyje, durpyne prie piešinės.

Dzimidavičius Pranas-Punktukas, gimęs 1925.09.27. Nuo 1944 metų gruodžio mėn. – DKR, vėliau DKA A rinktinės 2-o bataliono Klevo būrio, 1-os kuopos 1-o būrio, 2-os kuopos Perkūno būrio partizanas. Paimtas į nelaisvę sužeistas, 1947.02.26 Kalniškių kaime, K. Savicko sodyboje. Tada partizanas K. Bauras-Varguolis žuvo. Karo tribunolo 1947.05.19 nutarimu nuteistas 10 m. lagerių ir 5 m. tremties. Kalėjo Omsko lageriuose. 1955.04.13 ištremtas į Kudymkarą Permės srityje. 1964.07.02 paleistas, 1965 metais grįžo į Lietuvą. Mirė 1980.04.08 Trakų rajone, Vievyje, ten ir palaidotas.

Balys Dzimidavičius, matydamas artėjančius okupantus iš Rytų, agitavo šeimą bėgti į Vakarus. Tačiau dėl motinos, kuri buvo prikautyta prie lovos, o gal dėl patriotinių jausmų jie liko Lietuvoje. Balys žinojo, kad dėl to, kad jis priklausė šaulių organizacijai, bus įkalintas. Net nepagalvojo, kad nelaimės priežastimi galės būti radijo aparatas. Atsivežė jį iš Obelių ir paliko pas brolių Stasį Antanaičių kaime. Kai kareiviai kratos metu aparatą surado, brolius suėmė ir nuvežė net iki Karaliaučiaus teisti. Iš ten grąžino į Trakus. Balys grįžo iškankintas, žaizdotas. Teisme Trakuose pasisekė įrodyti, kad nesiklausė *Amerikos balso*, net laiko neturėjo, gyveno kitur, tad paleido. Tuo metu prie sergančios mamos buvo likusi tik penkiolikmetė dukrelė Danutė ir vienuolikmetis sūnelis Vytautas. Marcelę nuolat lankė sribai, vykdė kratas, tykojo pasaloje. Kitą kartą tėvą Trakuose kankino jau ne dėl radijo aparato, o dėl miške kariaujančių sūnų. Grasinio, mušė, sakė, kad laikys kameroje tol, kol anie ateis užsiregistruoti. Kai kartą paleido, kad perduotų vaikams žinią apie kvietimą registruotis, Balys pabėgo iš tėviškės ir pradėjo slaptystis prie Kruonio.

Motina labai ilgėjosi savo vaikų, tačiau vaikai pasirodyti tėviškėje bijojo. Tik kartą pas Marcelės seserį Dubeliuose pasirodė Antanas ir pasimatė su motina. Visus tuos metus juos jungė tik malda.

Jau 1945 metų liepą prie Dzimidavičių namų pasirodė sribai ir kareiviai. Liepė ruoštis, sakė, kad visus juos greitai veš į Sibirą. Rado namuose nevaikščiojančią motiną, Danutę ir atsitiktinai atėjusią pusseserę. Mergaites suėmė iš išsivežė į Kasčiukiškių dvaro trobesius. Motinai pasisekė

Marcelė ir Balys Dzimidavičiai tremtyje 1955 m.

Nuotr. iš Danutės Dzimidavičiūtės-Karanakevičienės asmeninio albumo

pasiekti savus Dubeliuose ir ten prisiglausti. Išvežė visus iš namų tam, kad apiplėštų sodybą. Stribai viską išvogė, susirinko sunkiai užgyventą turtelį. Tik motinos ramentus paliko. Kai Danutę paleido, ji nukeliavo į Dubelius, kur pas tetą Juzefą Čėsnieneį gyveno motina ir brolis.

Už poros savaitių, jau 1945.07.17, prie sodybos privažiavo kareiviai ir sribai. Sakoma, kad į sąrašus įrašytų tremtinių gyvenamą vietą išdavė pažįstami, kaip ir žuvusį brolių. Kaip sykis Čėsnos, pas kuriuos šeima gyveno, neturėjo nei vieno kepalą duonos kelionei, nes ją tik ruošėsi kepti. Visi su siaubu stebėjo, kaip motiną nunešė į automašiną, paguldė kėbule, o prie jos atsisėdo dukra Danutė (gimusi 1930 metais) bei jauniausias sūnus Vytautas (gimęs 1933 metais). „Bėgsit – šaudysim“, – perspėjo kareiviai. Atvežė į Kaišiadorius ir įkėlė motiną į vagoną tremtiniais. Jame 31 su puse žmogaus tilpo, – toji pusė ir buvo Marcelė... „Galėjau Kaišiadoryse pabėgti, – atsimena dabar Vievyje gyvenanti Danutė Dzimidavičiūtė-Karanakevičienė. – Nuklydau savais reikalais nuo vagono, o kai susiruošiau atgal, stovi kareivis su šautuvu ir sako: „*Tut nelzia*“ (ten negalima – rus.). Bet grįžau pas mamą, nes negalėjau sergančios palikti. Ir to niekada nesigailėjau.”

Partizanų motina Marcelė Dzimidavičienė su vaikais atsidūrė Permės srities Kudymkaro rajone, Galiaševo gyvenvietėje. Sunkiai dirbti negalėjo, vaikai maži, tad nereikia nei sakyti, kokias kančias iškentė šeima. Motina mokėjo siūti, bet neturėjo siuvamosios mašinos. Tad siuvo moterims sukneles rankomis, už tai gaudavo bulvių lupenų ir kitų valgio likučių. Kai vaikai sužinojo apie brolio Antano žūtį, motinai dar ilgai nieko nesakė. Bet nujautė jos širdis sūnaus žūtį... Pranas atsiliepė iš lagerio, ilgai susirašinėjo, kol po bausmės atvyko pas mamą atlikti tremties.

Nors Boleslovas Dzimidavičius nuo trėmimo išsisuko, tačiau jau 1953 metais pats išvyko pas savus į Permės sritį. 1960 metais jie visi iš tremties buvo paleisti ir sugrįžo į Lietuvą. Tik Pranas dar liko ketveriems metams. Boleslovas mirė 1973 metais, Marcelė – 1975 metais, Vytautas – 1992 metais, visi palaidoti Vievyje. Belieka pridurti, kad šiuo metu Jačiūnų ir Klūsų kaimų, kur kažkada gyveno Dzimidavičiai, jau nebeliko... □

Partizanai Antanas ir Pranas Dzimidavičiai, 1944 m. liepos mėn.

Su mėnuliu virš galvų

PRANAS VISVYDAS

Los Angeles lietuvių apdovanojimo „Aukšinės vinies“ statulėlėmis spektaklis įvyko gegužės 22 d. šeštadienio vakare. Ne parapijos salėje, bet šalia – mažajame kieme, su gana vėsia temperatūra – 52 F. Rengė „Just millin’ around“ teatras. Tai jau trečias toks įvykis, tampantis vis didesnio dėmesio sulaukiančia tradicija. Šį sykį iš žiūrovų pusės sklido kuo šilčiausias entuziastingas pritarimas. Iš pradžių laukiančią auditoriją smagiai linksmino „Kolorado vabalai“ – Romas Zableckas ir Laisvidas Kisielius.

Kiemas pavirto teatru. Rengėjai uždavinį išsprendė puikiai. Prie salės, tądien naudotos krikštynų vaisėms, įrengtos dvi estrados: pagrindinė – apdovanojimui, išdaigų ir šokių programai, kita – muzikiniam jaunimo duetui: Andriui Vaitkevičiui (mušamieji) ir Andy Perezui (gitara). Ant vienaaukštės mokyklos stogo įrengta apšvietimo technika, garsynas, ekranas filmui. Ten besikarstantys jauni meistrai sumanė, kad ant salės sienos virš estrados šviestų skriejančios žvaigždės. Tuo metu virš galvų skliaute viską stebėjo priešpildnis mėnulis. Irgi vakaro puošmena.

Kaip pernai, taip ir šiemet visą vaidybinį (atidarymo, pranešinėjimo, įvairaus išdaigavimo) krūvį išstvermingai nešė trys aktoriai: Stasys Nikodemus Pliauska iš Marijampolės (Amandas Raugauskas), Danutė Donatella Verstatašė (Justina Brazdžionienė-Grumšlytė) ir Džonas Milijonas (Juras Michaels). Kadangi, anot Pliauskos pranešimo, Donatella yra išvykusi kelionėn, scenoje jos vietoje bene iki pabaigos švaistėsi labai uoli akiniuota Valytoja su šluota (ta pati Justina Brazdžionienė). Taip pasikeitusi, neatpažinai. Ji sugebėdavo už tą šlavimą iš Milijono išspausti stambesnį banknotą. Tai šmaikšti komedija, nes Jurui juoką sukeliančios rimties ar judraus reklumo netrūko. Tik pačioje pabaigoje, sugrįžusi iš Oriento, Justina atsiskleidė kaip Danutė Verstatašė. Atvira žiūrovų ovacijoms.

Fanfaros sveikina laimėjusius

Kaip ir amerikiečių „Oskarų“ teikimo metu, „Aukšinių vinių“ įteikimai vyko po kokio nors šokio ar muzikinio numerio. Tikslas – kad gera nuotaika nedingtų nė minūtei. Nominantų vardai įvairioms kategorijoms buvo satyriškai fiktyvūs, išskyrus laimėjusių. Kaip nominantai buvo mini mi ir Lietuvos gandrai, Lietuvos Seimas, Dalia Grybauskaitė, Rytis Cicinas, troleibuso vairuotojas Kęstutis... Pasirinkimas neišsemiamas.

Manau, verta išvardinti pagarbos susilaukusius laimėtojus. „Metų atradimo“ statulėlę laimė-

Šventės akimirkos.

jo parapijos komiteto pirmininkė Alma Stočkienė. „Metų darbo“ vinis įteikta Genovaitei Plukienei (kulinarija ir darbas radijuje). „Metų geradariu“ tapo Vitalis Lembertas. Be jo ir kitų mecenatų toks renginys netaptų tikrove. „Metų citatos“ vinį laimėjo A. Pakeliūnas. Neįsidėmėjau jo aforizmo. „Metų pora“, su kuria varžėsi broliai Grimai ir Katrė su Vingių Jonu, tapo Violeta ir Mindaugas Gedgaudai. Didžiai sveikinu. „Metų moters“ auksą pelnė Marytė Newsom, ilgametė lituanistinės mokyklos direktorė.

„Metų talento“ įvertinimo, turbūt pelnytai (neįsidėmėjau, kurioje srityje, kaltas mano nuošalumas), susilaukė Algis Ratnikas. Džiugu, kad statulėlės vinis „prikalė“ ir Vytautą Petrušį kaip „Metų vyrą“. O su juo gi buvo nominuoti V. V. Landsbergis ir Vytautas Didysis. Mano rašinio erdvė mažėja, bet žūtbūt reikia paminėti „Metų aktyvistės“ laimėtoją Dalytę Lovett (Brazdžionytę) iš San Diego apylinkės. Ten juk neseniai buvo įsteigta lietuvių vaikų šeštadieninė mokykla. Žodis „darbas“ mane, atidėliotoją, visad neramina. O čia štai su „Metų darbininkės“ vinimi nuo scenos nulipo Laima Vaitkevičienė, pastoviai įsijungusi į keletą projektų. Šiam prizui artima ir nominacija „Metų renginys“. Jo labiausiai vertas buvo Šv. Kazimiero mokyklos tėvų komiteto pirmininkas Virgis Kasputis. Auga mokinių skaičius. Įvairėja kūrybingumas. Taip susiformavo ir „Metų laimės“ pojūtis. Juo apdovanojama Aušra Rosegard. Pabaigoje paminėtas ir Juozas Erlickas, kaip pirmaeilis humoristinių eilučių čempionas Vilniuje. Neprieštarauju. Jis yra tikrai sklandus.

Eklektiškai sukirptas linksminimas

Skambesyje, ritmuose, žodžiuose ar toje lyg ir palaidoje tvarkoje vyravo mišrainė. Atseit, ką turime, tą ir rodome. Gracingai padirbėjo kelios „Retoro“ trupės poros, kad ir su tuo

prancūzišku valsu. Tiesa, iš pradžių nuskambėjo šelmiškas Pliauskos ir Milijono etiudas. Minutę trenkė ir Andriaus mušamieji, gerokai išgąsdinę prisnūdusį mėnulį.

Intriguojantys buvo muzikiniai dalykai, tokie kaip „Žvejo vestuvės“ ir „Kiemo berniukai“. Tik tas vaizdo siužetas apie Donatellą ekrane virš stogo išėjo pritemdytas, man sunkiai įžiūrimas. Vaizdingai su muzika pašoko „Anti“. Pirmąją dalį su

„Metų moters“ auksą pelnė Marytė Newsom.

improvizaciniu polėkiu ir muzika užbaigė „Blogosios mergaitės“. Prasidėjo keliasdešimties minučių pertrauka. Mokyklos pastato kampe buvo įtaisytas baras su tradiciniais sušilimo „medikamentais“, užkandžiais. Grojo Andriaus instrumentai.

Antra dalis pradėta man itin patikusiu „plaktukų šokiu“. Be abejo, tiko prie vinies kalimo ir nereikalavo tikslaus judesių suderinimo. O to kaip tik stigo rytietišrame šokyje „Laimutis Maurutis“, su Indijoje puoselėjama stiliumi, drabužiais. Kerinčios slapties pakako. Žiūrovai linksmai priėmė ir tuos Džono ir Nikodemo sakomus anekdotus. Sakytojai įrodė, kad sugeba raiškiai skaityti tekstą.

Pagaliau viena „Aukšinės vinies“ statulėlė paleista į varžytines. Šiai aukciono operacijai gabi, su derama *crescendo* įtampa vadovavo Džonas Milijonas. Rezultatas stebėtinas – ji buvo parduota už 450 dolerių. Jos aukšinėje lentelėje „vinis“ įrėžta kaip vyriškos giminės daiktavardis. Šis „defektas“ tik padidina jos vertę. *Cvekas* lieka *cveku*.

Guli prieš mane ilgokas pavardžių sąrašas žmonių, daug dirbusių, kad garsas, vaizdas, apšvietimas, kostiumai, grimas, dekoracijos, specialūs efektai ir baras kertėje, drauge jungdamiesi, padarytų renginį įdomų. Toks jis ir buvo. Ačiū jiems. Taip man pakūždėjo skliaute kabėjęs mėnulis. □

Amanda Marsh nuotraukos

Barbora Radvilaitė – arčiau Lietuvos

BRIGITA SPEIČYTĖ

Viktorijos Daujotytės knyga, skirta Lietuvos didžiajai kunigaikštieni, Lenkijos karalienei Barbarai Radvilaitei – tai filologinė studija, kurioje skaitomi, interpretuojami išlikę istoriniai pėdsakai – faktai, liudijimai ir dokumentai, per kelis šimtus metų apie šią įžymią moterį sukurti pasakojimai, meno kūriniai, mokslo darbai. Iš to, kas parašyta, papasakota, kas išlikę, autorė išvalgiai ir subtiliai atkuria Barbaros Radvilaitės portretą, jos charakterio bruožus, aplinkos detales, ypatingo likimo liniją, susijusią ir su Lietuvos valstybingumu. Jaučiamas istorijos suasmeninimo poreikis: „Norime girdėti ne subendrintą pasakojimą, o jausti gyvus žmones, jų likimus“. Kaip papasakoti istoriją, kad ji išliktų ir atskiro žmogaus istorija, alsuojanti nepakartojama dvasine ir daiktiška tikrove? Tam reikia ir senųjų sakinio bei rašytinio pasakojimo meistrų savybių – išminties, išvalgumo, kūrybiškumo, kalbos jausmo, vaizduotės ir gyvenimo patirties.

Rašyti studiją apie Barbarą Radvilaitę autorė pradėjo daugiau nei prieš dešimtmetį. Po ilgos pertraukos prie jos sugrąžino Judita Vaičiūnaitė, jos poezija (vienas svarbiausių poetės kūrinių – „Kanonas Barbarai Radvilaitei“, 1971) ir poetės liudijama jaudinanti šios istorinės asmenybės savastis, kurioje intymiai persipina artimųjų ir istorinių asmenų likimai, išgyvenamas tas pats gyvenimo ir grožio skaudus trapumas, netekties gėla ir dėkingumas:

...Jaučiau Žemutinės pilies požemių akmenis, jų skerspjūvį, margą laukakmenių raštą. Mintyse juos bučiavau. Prieš akis plaukė istorijos vaizdai. Galvojau apie žmones, kurie kažkada čia irgi šoko, jautė aistrą, karštai ilgesingai ieškojo viens kito akių, neapkentė, kentėjo, gal jautė nuoskaudą, pavydą. Prisiminiau, žinoma, Žygimantą Augustą ir Barbarą Radvilaitę. Bet apie Dalią (seserį – V. D.), kuri jau žemėj, galvojau daugiau. Apie Dalią, tokią pat gražią ir jau tokią pat neberealiją. Stebėjaisi, kiek gali iškentėti žmogus, susitaikyti su netektim. Prisiminiau, kaip mes abi mažytės pamatėm Vilnių pas Petrą Vaičiūną ant rašomojo stalo skulptūrėlę – Barbaros Radvilaitės skeletas, karūna ant kaukolės, – toks jis buvo rastas Katedros požemiuose. Mums parodė nuostabiai gražų jos portretą senoj storaj paauksuotoj lenkiškoj knygoj. Mes nuščiuvusios vartėm tą knygą. Kur visa tai? Dalia, Dalyte. Kur dėdė Petras, dėdė kunigas, tėvas, mama, Arnutis? [...] Kad tik būtų atstatyta Žemutinė pilis. Juk jūs norit to, mielieji mano, mylimieji. Nepalikit manęs, būkit su manim. Šventos Žemutinės pilies dulkės... (p. 187)

Šioje knygoje, atverdamą Barbaros Radvilaitės istoriją, autorė su panašia išvalga artina istorinę asmenybę prie mūsų patirties, savimonės, tos asmenybės nesupaprastindama ir nenužeminama. Iš Juditos Vaičiūnaitės perimtas empatinės vaizduotės impulsas yra istorijos suasmeninimo paskata. Knyga, kaip filologinė studija, kelia supratimo klausimą – ką mes galime suprasti apie įžymias mūsų istorijos asmenybes iš to, ką apie jas žinome? Per supratimą, atidų reikšmės virštoniams, neakivaizdžioms sąsajoms, neutrali žinią susisaisto su dabartimi. Dėl to knygoje nesvarstoma griežta skirtis tarp to, „kaip buvo iš tikrųjų“, ir to, kaip ta istorinė tiesa buvo kelis šimtmečius aiškinama, interpretuojama, vaizduojama. Tarp istorijos ir legendos. Tik filologinėje studijoje galima laikytis nuostatos, kad vaizduotė nėra nereikšminga ar grynai savavališka; jei istoriniuose pasakojimuose (ir meniniuose, ir moksliniuose) pasirodo kokios nors reikšmės, tai jau yra argumentas prielaidai, kad galėjo taip būti: „Galima parašyti, kai leidžiama parašyti“ (p. 92).

Atkuriamai Barbaros Radvilaitės figūrai konkretumo suteikia šioje studijoje ryškinama vietos tapatybė. Tai unikalus fonas aprašomai istorinei dramai, jos veikėjams, kurių gyvenimai savu ruožtu suteikia toms vietoms nenykstančio iškalbingumo. Būtent konkrečiose vietose galima netiesiogiai susitikti su istorinėmis asmenybėmis, šios knygos herojais – tai Vilnius, kur Barbora gimė, užaugo, praleido jaunystę, Žemutinė pilis, kur Barbora pirmą kartą buvo pristatyta kaip Žygimanto Augusto žmona, kitur tekėjusi Vilnia, jos santaka su Nerimi, tiltelis per Vilnią karaliui, šalimais – Radvilų rūmai, kur gyveno Barbora su tėvais, broliu Mikalojumi ir seserimi Ona Elžbieta, parkas, pirmosios mieste gulbės, toliau ant kalvelės – Radvilų pastatydinta Marijos Snieginės bažnyčia, kur Barbora eidavusi melstis. Vaizduote priartėti prie šių Barbaros Radvilaitės biografiją „įžeminančių“ vietų ir detalių padeda ir knygoje skelbiama gausi vaizdinė medžiaga, apimanti Barbaros Radvilaitės, jos artimųjų, jai svarbių žmonių portretų galeriją iš Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos muziejų (kai kurie Lietuvoje skelbiami pirmą kartą), su Barbora Radvilaite susijusių vietų istorinius vaizdus (Vilnius, Dubingiai, Geranainys, Krokuva).

Knygoje aiškinamasi, iš kur kyla šimtmečiais neblėstanti Barbaros Radvilaitės asmenybės, jos istorijos trauka, skatinanti kurti vis naujus

pasakojimus, poeziją, meninius vaizdus. Siekiama apčiuopti asmenybės branduolį, „prigimtį“, „dvasinės energijos paslaptį“, turinčią istorinio konkretumo ir egzistencinio turiningumo. Tai nėra paprastas uždavinys: „Nėra lengva nors menka dalimi įeiti į XVI a. didikų, ypač moterų laikyenos-mąstysenos suvokimą. (...) Kuo užimta moteris, kuriai nereikia rūpintis kasdienine duona? Lengvesnė prigimtis pasitenkina tuo, ką teikia ap rūpintas gyvenimas. Barbora neabejotinai buvo sudėtingesnės, mąslesnės prigimties, tad jos sąmonėje galėjo rasti vietos rūpestis vargingaisiais, tikėjimo klausimai, galėjo svarstyti tėvynės, jos likimo, aukos, pareigos klausimus. Turėjo vidinės dvasinės energijos, kurios tik dalis skleidėsi išoriniu grožiu. Toks įspūdingas išorinis grožis turėjo būti palaikomas vidinio“ (p. 91).

Knygoje keliama sugestija, kad galia palikti pėdsaką istorijoje, išlikti joje, pereiti į kitų žmonių likimus ir netiesiogiai juos veikti (kaip knygos pristatyme Vilniuje liudijo žymiojo spektaklio apie Barbarą Radvilaitę režisierius Jonas Jurašas) yra ne tik susiklosčiusių aplinkybių, bet ir prigimties, asmenybės galia. Ryškinama ypatinga dermė tarp to, kas Barbarai Radvilaitei buvo duota laiko, kilmės, aplinkos, likimo ir jos prigimties galimybių.

Pavyzdžiui, autorė atkreipia dėmesį į Barbaros Radvilaitės, kaip kilmingos Renesanso Lietuvos moters, stilingumą, suderinantį renesanso epochos „posūkį į jutiminio pasaulio džiaugsmą, į daikto grožį, į kūno poeziją“, paveldėtą giminės aristokratizmą, turtą ir įgimtą fizinį grožį, dvasinį turinį – ir kaip mokėjimą turėti gražių, brangių daiktų, nešioti juos:

Barbora vidine dvasios šviesa atsiliėpė į aukso, sidabro švytėjimą, į minkštą perlų blizgesį. Ji buvo gimusi tiems daiktams, jų atpažinimui, įvertinimui. Mokėjo nešioti. Nepažemino brangių daiktų, o juos ryškino, leido ir kitiems pamatyti grožio išsiskleidimo akimirkas: perlus ant tobulo veido ovalo, žiedus su brangakmeniais ant puikių aristokratiškų rankų. Žmogus ir daiktas turi atitikti vienas kitą, susieiti pagal vidinę giminystę. Barbora mėgo gražius daiktus, juos jautė, traukė į save, savimi juos ryškino (p. 122).

Nemaža dėmesio skiriama ir kitų tyrinėtojų minimai Barbaros Radvilaitės inteligencijai, raštingumui, kuriuos atskleidžia išlikę jos rašyti laišakai artimiesiems, Žygimantui Augustui: „Žygimantas Augustas pažino ne tik labai gražią, temperamentingą ir aistringą, bet ir išsilavinusią, kultūringą, savarankišką moterį“ (p. 124). Autorės filologinė kompetencija leidžia iš laiškų teksto, sustingusio sunkiai atpažįstamomis XVI a. stilistinėmis formomis, išskaityti žmogiškąjį aktualų turinį, „gyvą balsą“, išlaikant dėmesį ir pagarbą aukštajam to meto bendravimo stiliui, nepaneigiant konvencijos, prasiskverbiant pro ją, atpažįstant rašančiosios parenkamų retorinių figūrų tikslumą. Svarbi autorės pastaba apie lietuvių literatūros kūrinius, kuriuose istorinės asmenybės kalbiškai pritaikomos prie kitos, joms tolimos savimonės, tokiu būdu redukuojant istorijos stilistinę-egzistencinį turiningumą: „Šiuolaikiniuose kūriniuose apie Barbarą Radvilaitę per maža paisoma XVI a. kalbėjimo manieros, jos perteikimui yra išlikę neišnaudotų galimybių. Jos dar galėtų bent kiek užpildyti per menką lietuvių kultūrinių stilių diferenciaciją. Lengviau tujinti karališkąją porą, negi ieškoti jų statusą ir laiko papročius atitinkančios kalbos“ (p. 103).

Barboros Radvilaitės asmenybė skaitoma ir ryškinant moteriškąją problematiką, brėžiamas XVI a. moterų, visų pirma iš Radvilų giminės, istorijos punktyras. Moteriškasis Barboros Radvilaitės likimas skleidžiasi ir socialiniuose to meto rėmuose (moters vieta šeimoje), ir juos bent iš dalies pranoksta. Subtiliai skaitoma Barboros ir Žygimanto Augusto susitikimo, meilės, aistros, slapto romano, neišsipildžiusios motinystės, vedybų, komplikavusių santykius ir su anyta – karaliene Bona, ir su dvariškiais, jų viešo įteisavimo istorija. Istorija, kurioje į draminių sužeto mazgą susipina meilė, aistra, galia, valdžia, politika. Autorė savo akiratyje išlaiko visus šiuos dėmenis, suvokdama jų ryšių sudėtingumą ir nevienaprasmiškumą, matydama pačios moters savarankišką vaidmenį toje istorijoje, neleidžiantį to, kas įvyko, supaprastinti vien iki karaliaus užgaidos ar Radvilų politinių manipuliacijų. Pabrėžiamas galimas Barboros Radvilaitės charakterio stiprumas ir branda: „Ji nebuvo (...) blyški, lepi gėlė. Barbora buvo jau subrendusi moteris. Moteris, nemaža patyrusi, išgyvenusi, jau aprėpianti gyvenimą gilesniu

Nukelta į 8 psl.

Dar vienas dr. Dainiaus Vaičekonio amplua

Nomeda Lukoševičienė kalbina Dainių Vaičekonį

Seattlo lietuvių bendruomenei dr. Dainiaus Vaičekonio vardas puikiai žinomas. Jis – pianistas, mokytojas, choro „Vakarai“ vadovas, jis – tiesiog draugas ir pašnekovas. Šiandien Dainių kalbiname dar ir kaip 2000-aisiais dienos šviesą išvydusios knygos „Forest for the Trees: Beethoven piano sonatas as integrated cycles“ autorių.

– Dainiau, ar rašydamas daktarinę disertaciją galvojai apie būsimus skaitytojus?

– Rašydamas tikrai negalvojau apie skaitytojus, nes tikėjau, kad mano disertacija tarp daugelio kitų ramiai gulės universiteto bibliotekoje neliesta. Tačiau tikėjau, kad mano darbas gali sukelti susidomėjimą. Beethoveno fortepijoninės sonatos buvo ir bus populiarios ne tik tarp pianistų, muzikologų, bet ir paprastų muzikos mylėtojų. Pradedant XIX amžiumi, šia tema parašyta begalė knygų ir mokslinių darbų. Pasirenkant šią temą atrodė, kad neįmanoma ką nors naujo atrasti. Tačiau, manau, pavyko pasiūlyti naują požiūrį į šio kompozitoriaus kūrybos principus ir metodus, atspindėtus jo sonatose.

– Kas jis, tas žmogus, paėmęs į rankas tavo knygą?

– Pirmas skyrius gali būti įdomus platesnei auditorijai, tačiau didžioji mano knygos dalis yra sonatų analizė, kurioje vartoju techninius terminus, o tai reikalauja gilesnių muzikinių žinių. Todėl ši knyga yra skirta veikiausiai universiteto studentui, profesionaliam atlikėjui, muzikos žinovui ar muzikologui.

– Norėtusi drauge pasidžiaugti pačia knygos išleidimo istorija. Juk neteko varstyti įvairių redakcijų ir spaustuvų durų? Ne dažnai taip pasitaiko.

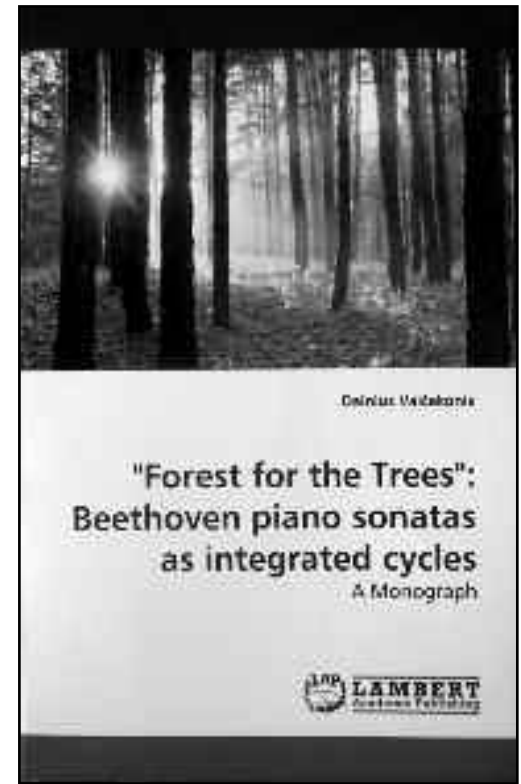
– Tai įvyko visai netikėtai. Viena akademinė leidykla iš Vokietijos susidomėjo mano disertacija ir pasiūlė išleisti knygą. Įdomus sutapimas, kad jie susisiektė su manim beveik tuo pat metu, kai šią vasarą mes su šeima buvome Bonoje, kur aplankėme Beethoveno namą-muziejų, jo archyvus. Grįžęs į Seattlą, kibau į darbą su leidykla, ir mano knyga buvo išleista lapkričio mėnesį.

– Kiekvieno menininko gyvenimą šiek tiek keičia tokie darbo įprasminimai. Ne veltui sakoma, kad kūrybos vaisiai negali atsiskirti nuo mūsų be vidinės audros. Ar jauti, kad kažkas svarbaus įvyko Tavo gyvenime po šios knygos pasirodymo?

– Disertacijos rašymo procesas ir apgyrimas, kuris vyko jau prieš 6 metus, pareikalavo daug fizinės ir dvasinės ištvermės, nes tekdavo rašyti naktimis, gyventi mintimis apie sonatas, o tai sukelia daug vidinių audrų šeimyniniame ir viešajame gyvenime. Visada būsiu dėkingas savo žmonai Astai už supratimą ir pasiaukojimą tuo sunkiu metu. O dėl knygos išleidimo, žinoma, tai – reikšmingas įvykis mano karjeroje, nes tai yra mano darbo ir idėjų pripažinimas. Ateitis parodys, kaip šis įvykis pakeitė mano gyvenimą.

– Knyga dedikuota Tėvui. Gal porą žodžių apie tai?

– Skyriau šią disertaciją savo tėvui todėl, kad jis mane supažindino su Beethovenu. Beethovenas buvo jo idealas. Prisimenu vakarus, kai mes klausydavomės visu garsu plokštelės su Beethoveno simfonijomis. Beethoveno muzika ir humanizmas jį įkvėpdavo ir atstatydavo dvasinę pusiausvyrą,

sugražindavo viltį po sunkių, kupinų veidmainystės ir melo sovietinio gyvenimo darbo dienų.

– Kur galima įsigyti knygą?

– Knygą galima įsigyti Amazon.com tinklalapyje.

– Ačiū už pokalbį. Linkime, kad knyga sudomintų kuo didesnę skaitytojų ratą ir būtų puikus žinių šaltinis besigilinantiesiems į Beethoveno sonatas.

„Tulpė Times“,
2010 m., nr. 1

Barbora Radvilaitė – arčiau Lietuvos

Atkelta iš 7 psl.

žvilgsniu. Ir su karaliumi ji galėjo kalbėtis valstybės temomis“ (p. 119). Ši asmenybės galia amžininkų buvo atpažinta ir kaip „raganiškumas“: „Gali būti, kad ir dvariškius baugino nesuprantama Barbaros galia, tarsi burtininkiška ar raganiška. Nė viena žymesnė, ryškesnė Lietuvos moteris nėra išvengusi raganos įvaizdžio (...). Kerų, kerėjimo, užkerėjimo, kerėtojos įvaizdis lydėjo ir Barbarą“ (p. 129). Vėlesnėje tradicijoje šis raganiškumas įgijęs ir veidrodžišką – madonos – atspindį, sąsają su Aušros Vartų Dievo Motinos paveikslu.

„Legendiška ir mitiška“ meilės istorija suvokiama kaip dviejų žmonių lygiavertis ryšys, abipusis pasirinkimas, keitęs juos abu kaip asmenybes:

Lietuvos ir Lenkijos istorijoje Žygimantas Augustas yra renesanso stiliaus valdovas ne tik požiūriu į meną, kultūrinėmis aspiracijomis, bet ir siekimu patirti ne tik karališko, bet ir žmogiško gyvenimo pilnatvę. Ji neįmanoma, jei ir pats žymiausias vyras nėra pasirinktas moters dėl jo paties savybių. Kad ir kiek žmogus turėtų galimybių rinktis, jis trokšta būti ir pasirinktas. Negalima patirti tikro meilės džiaugsmo, jei vyras ir moteris nėra lygūs (...)

Barbora ir Žygimantas Augustas išsiplėšė iš karaliams diktuojamų gyvenimo taisyklių, išsilaisvino, atsistodami prieš žmones kaip lygūs ir laisvi savo meile. Jų sąjunga keitė juos pačius – atrodė, kad nei Barbora, nei Žygimantas Augustas nebepatyrė konkurencijos. Galbūt Barbora, iš pirmųjų nepriklausomo būdo, buvo ir vienintelė to

laiko moteris, įtaka Žygimantui Augustui galėjusi konkuruoti su karaliene Bona, kurios didelį priklausomybę sūnus ilgą laiką buvo. Meilė Barbarai stiprina karaliaus savarankiškumą (p. 127).

Šio santykio, du žmones siejusio intymumo pėdsakai išskaitomi ir iš pačių konvencionaliausių tekstų, tokių kaip epitafijos (p. 134).

Barboros Radvilaitės istorija, tapusi legenda, svarbiu kultūros mitu, gimdančiu vis naujus pasakojimus, yra sublimavusi skirtingas kultūros reikšmes, tapusi tarsi veidrodžiu, kuriame „Lietuva gali matyti save ne tik su rugių grįžte (kaip pukiame K. Rusecko paveiksle „Lietuvaitė“), bet ir su perlų vainiku aplink Rafaelio madoną primenantį veidą. Su karalienės karūna. Su dramomis, vykstančiomis Europos kontekste“ (p. 167). Barboros Radvilaitės figūra susijusi ir su svarbiu Lietuvos istorijos, jos valstybingumo raidos laiku, atvedusiu į Liublino uniją. Dramatiškai ankstyva lietuvės Lenkijos karalienės mirtis interpretuojama ir politiniame kontekste: „Jei Barbora būtų gyvenusi, ant savo gražios galvos laikydama karalienės karūną, gali būti, kad Lietuvos likimas būtų pasisukęs kita linkme – ji būtų išlaikiusi ir sutvirtinusi savarankiškumą“ (p. 123–124). Barbora Radvilaitė įkūnija ir Lietuvos valstybės likimo (šlovės trumpalaikiškumas, efemerija), nevienaprasmių jos santykių su Lenkija reikšmes.

Baigiamosiose knygos dalyse aptariami Barboros Radvilaitės literatūriniai, meniniai portretai, sukurti XX amžiuje Lietuvoje. Svarbiausias jų, be abejonės, – Juozo Grušo drama „Barbora Radvilaitė“, įgyvendinta „geriausiam XX a. lietuvių teatro spektaklyje“, kurio premjera įvyko 1972 m. Kauno dramos teatre. Atkuriamas spektaklio kū-

rybinės atmosferos laukas, pasiremiant pagrindinio vaidmens atlikėjos aktorės Rūtos Staliliūnaitės liudijimais. Ir vėl grįžtama prie Juditos Vaičiūnaitės poezijos, Marijos Snieginės vaizdinio, simboliniais ryšiais susiejančio su Barboros Radvilaitės figūra. Švč. Mergelės Marijos Snieginės kulto prasmė (pagalba krikščionims mūšyje), poetiškai interpretuojama Vaičiūnaitės, įgauna naujo aktualumo. 1993 m. Vaičiūnaitės eilėraštyje „Mačiau snieginę Dievo Motiną“ Marijos Snieginės figūra įgyja svarbų vaidmenį eilėraščio kalbančiosios laike, jos sąmonėje, tas vaidmuo įgauna pergalės, išsilaukymo, vilties nevilty, gelbstinčio orientyro reikšmę:

*Mačiau snieginę Dievo Motiną
Trijų karalių vakarą –
stovėjo ji basa ant debesies
senam paveiksle
Švento Rapolo Bažnyčioj Vilniuj
ant upės kranto sutemoj,
kur svetimų kareivių statulos prie tilto,
kur žiemos apleistas vaizdas,
kur tik sniegas vilnijo,
kur tik vieninteliui šviesiam lange dar degė
gal žvaigždė, gal žvakė.*

Galima sakyti, kad panašus – sutvirtinančios, palaikančiosios – vaidmuo Viktorijos Daujotytės knygoje suteikiamas dabarty ir Barborai Radvilaitėi. Patraukliai, estetiškai, subtiliai autorės kuriamas pasakojimas apie Barbarą yra ir lietuvių tapatybės pasakojimas, turintis aiškia, pavadinimu nurodytą linkmę – *Arčiau Lietuvos*.

Viktorija Daujotytė. Arčiau Lietuvos: filologinė Barboros Radvilaitės studija, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2010, 204 p. Iliustracijas parinko Dalia Tarandaitė, knygos leidimą parėmė „Lietuvos dujos“ □